

„Nie podoba mi się to...”, czyli problematyka społeczna w twórczości Lidii Zielińskiej

IWONA ŚWIDNICKA

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina — Wydział Kompozycji i Teorii Muzyki
Fryderyk Chopin University of Music — Department of Composition and Theory
of Music, Warsaw, Poland
✉ iwona.swidnicka@chopin.edu.pl

DOI: 10.2478/prm-2022-0011

Wstęp

Kompozytorzy od wieków reagowali swą twórczością na otaczającą rzeczywistość, w tym na wydarzenia społeczno-polityczne czy historyczne, jednak zarówno polityka, jak i historia zostaną przeze mnie celowo pominięte i skoncentruję się w niniejszym artykule na wydarzeniach społecznych. Problematyka społeczna w muzyce nie cieszyła się dotąd w polskich badaniach muzykologicznych zbyt dużym zainteresowaniem i jedyne informacje na temat zbliżony do omawianego odnaleźć można w artykule Barbary Jabłońskiej *O społecznym charakterze muzyki. Szkic socjologiczny*¹ znajdującym się w czasopiśmie „Pogranicze. Studia Społeczne” oraz w pracy zbiorowej pod redakcją Agnieszki Kampki *Doświadczenie społeczeństwa — muzyka, obraz, media*².

1 „Pogranicze. Studia Społeczne” 2018, t. XXXIV, s. 113–128.

2 Warszawa 2019.

Celem tego artykułu jest opis niepokojącego zjawiska, obecnego w naszym życiu od kilkunastu lat, jakim jest mowa nienawiści, szerząca się w sieci, oraz przedstawienie sposobu, w jaki Lidia Zielińska ukazała ten ważny problem społeczny w swym utworze. Kompozytorka była także pionierką w reagowaniu na problemy związane z ekologią, czego świadectwem są takie utwory, jak m.in. *Muzyka terenów podmokłych* (1993), *Szkic z natury* (2002), *Otwórz uszy! Otwórz oczy!* (2006), *Siedem wysp Conrada* (2007), *Ósma wyspa* (2008). W jej ślady poszli m.in. Krzysztof Knittel, Wojciech Błażejczyk czy Paweł Pudło, natomiast problem hejtu i ostracyzmu społecznego znalazł swój oddźwięk m.in. w operze multimedialnej *Anonymous* Rafała Ryterskiego (2017).

Mowa nienawiści, hejt

We współczesnym, stechnologizowanym świecie coraz częściej spotykamy się z mową nienawiści, definiowaną w rozmaity sposób. Najbardziej trafną wydaje się definicja autorstwa Magdaleny Łabik, zdaniem której mowa nienawiści to:

ustne i pisemne wypowiedzi oraz przedstawienia ikoniczne łączące, oskarżające, wyszydające i poniżające grupy i jednostki z powodów [...] takich jak przynależność rasowa, etniczna i religijna, a także płeć, preferencje seksualne, kalectwo czy przynależność do naturalnej grupy społecznej³.

Równie sensowną jest definicja Magdaleny Tulli i Sergiusza Kowalskiego, według których mowa nienawiści to „każda wypowiedź [...] wyszydająca i poniżająca jednostki bądź grupy”⁴. Na ważny aspekt zwraca też uwagę Ewa Ryłko, definiując opisywane zjawisko jako „różne typy emocjonalnie negatywnych wypowiedzi, wymierzonych przeciwko grupom,

3 Magdalena Łabik, *Mowa nienawiści wśród młodzieży*, <http://www.malyindywidualista.com.pl/artukul/mowa-nienawisci-wsrod-mlodziezy,537> [dostęp 17.08.2021].

4 Sergiusz Kowalski, Magdalena Tulli, *Zamiast procesu. Raport o mowie nienawiści*, Warszawa 2003, s. 21.

które opisuje się jako «gorsze»⁵. I tu docieramy do sprawców hejtu, podzielonych przez Emilię Szymczak na trzy grupy:

- 1) osoby przeświadczone o swojej wyższości nad innymi, wierzące, że powodzenie należy się osobom o naturze dominującej; osoby z tej grupy nie mają współczucia dla osób bezbronnych i biednych, czyli „gorszych”;
- 2) anonimowa grupa hejterów, ukrywających swoją tożsamość poprzez używanie fikcyjnych nicków, nazw, e-maili, czująca się bezkarnie;
- 3) osoby zamierzające poprzez hejt wyeliminować konkurencję⁶.

Słowo „hejt” wywodzi się z angielskiego określenia *hate speech*, oznaczającego „działania będące przejawem złości, agresji oraz zawiści”⁷, szczególnie groźny jest dla młodych ludzi o słabej, wrażliwej lub nadwrażliwej psychice. Formami agresji jest także *cyberbullying* – „nękanie, groźby, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających filmów, zdjęć czy informacji”⁸, mobbing szkolny polegający na długotrwałym działaniu, mającym na celu wykluczenie osoby z grupy rówieśniczej, *cyberstalking* – nękanie telefonami i zdjęciami robionymi z ukrycia, *impersonation* – podszywanie się pod osobę w przestrzeni wirtualnej, czyli kradzież tożsamości, *outing* – przekazywanie do wiadomości publicznej tajemnic osoby (maili, SMS-ów itp.), *exclusion* – wykluczanie z listy kontaktowej lub blokowanie dostępu do pewnych treści oraz modny ostatnio *sexting* – rozsyłanie tekstów lub obrazów o tematyce seksualnej⁹.

5 Ewa Ryłko, *Jak mówić o przestępstwach z nienawiści?*, w: *Przemoc motywowana uprzedzeniami. Przestępstwa z nienawiści*, red. Anna Lipowska-Teutsch i Ewa Ryłko, Warszawa 2007, s. 11.

6 Na podstawie typologii Emilii Szymczak, w: eadem, *Hejting jako przykład współczesnego zagrożenia w przestrzeni społecznej*, Poznań 2015, s. 97–98.

7 Katarzyna Garwoł, *Mowa nienawiści wśród dzieci i młodzieży*, w: „Edukacja – Technika – Informatyka” 2019 nr 3/29, s. 159.

8 Żaneta Rachwaniec-Szczecińska, *Cyberbullying – współczesne oblicze przemocy*, <https://web.swps.pl/strefa-psyche/blog/relacje/2180-cyberbullying-wspolczesne-oblicze-przemocy> [dostęp 8.08.2021]

9 Wszystkie określenia wyjaśnione zostały w: Sabina Waluś, *Bezpieczeństwo dzieci w Internecie*, w: *Humanistyka i nauki społeczne. Doświadczenia, konteksty, wyzwania*, red. Klaudia Pujer, t. 1, Wrocław 2017, s. 67–68.

Nie każdy rozumie różnicę między krytyką a hejtem i pojmuje ten drugi jako wyrażanie własnej opinii. Jednak najważniejsze są intencje osoby krytykującej, bowiem jeśli ma na celu poniżyć i ośmieszyć kogoś, to dopuszcza się hejtu. Ofiary takiego działania „stają się wycofane, zastraszone, nie chcą uczęszczać do szkoły, bo czują się w niej zaszczute i poniżane”¹⁰. Hejt niesie za sobą szereg innych konsekwencji, do których zaliczyć można „izolację społeczną, problemy w [...] szkole, zaburzenia odżywiania, depresję, autoagresję, a niekiedy także i samobójstwo”¹¹. Z ankiet przeprowadzonych w Polsce w 2017 roku wynika, że 39,5 % uczniów zetknęło się ze zjawiskiem cyberprzemocy¹². Jej konsekwencje mogą być dramatyczne, co pokazują wyniki badań przeprowadzonych w 13 państwach, z których wynika, że „istnieje silna korelacja pomiędzy doświadczeniem szkolnego hejtu [...], a myślami samobójczymi młodych ludzi”¹³. Całością zjawisk „związanych z samobójstwami, na które miał wpływ Internet”¹⁴ zajmuje się interdyscyplinarna nauka, skupiająca biologów, socjologów, filozofów i prawników, zwana cybersuicydologią.

Mowa nienawiści podlega odpowiedzialności karnej, gdyż zgodnie z artykułem 257 Kodeksu Karnego: „Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej albo wyznaniowej [...] podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech”¹⁵. W praktyce egzekwowanie tego artykułu jest sporadyczne i tę epizodyczność wymierzania kary tłumaczy się zazwyczaj niską szkodliwością czynu. Można przypuszczać, że gdyby w szkołach uświadamiano dzieciom i młodzieży, jakie skutki wywołuje hejt w Internecie i jakie mogą być konsekwencje prawne, wynikające z działania zmierzającego

¹⁰ Ibidem, s. 66.

¹¹ Emilia Szymczak, *Hejting jako przykład współczesnego zagrożenia...*, op. cit., s. 98.

¹² Raport opublikowany 12 IX 2017 przez NIK, *Zapobieganie i przeciwdziałanie cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży*, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,15249,vp,17730.pdf>, [dostęp 8.08.2021]

¹³ Katarzyna Garwol, *Mowa nienawiści...*, op. cit., s. 161.

¹⁴ Daniel Zero, *Cybersuicydologia — nowe techniki a samobójstwo*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2021 nr 1, s. 35.

¹⁵ Ustawa z dnia 6 VI 1997, Kodeks Karny art. 257.

do dyskryminacji różniących się od reszty osób, być może hejterzy byliby ostrożniejsi w sposobie wyrażania swych opinii w sieci. Zapraszając młodzież do współpracy w realizacji utworu *Nie podoba mi się to*, Zielińska miała na celu wywołanie w niej refleksji oraz sprzeciwu wobec agresji słownej, wykluczeniu, obrażaniu i podobnym zachowaniom związanym z hejtem.

Problematyka społeczna w twórczości Lidii Zielińskiej

Problematyka hejtu zainteresowała Lidię Zielińską kilka lat temu. Wcześniej tworzyła dzieła pod wpływem różnorodnych inspiracji: historycznych, malarskich, literackich, biograficznych, ekologicznych czy związanych z kulturą konkretnego kraju (głównie Japonii). Kobiety, ich codzienne życie, miały wpływ na powstanie utworów: *Pani Koch* (tragifarsa w jednym akcie na głosy solowe, magnetofony kasetowe, zespoły wokalne i instrumentalne, 1981), *Kucharka Beethovena* (2009) i *Osiem godzin z życia kobiety* (1988). W kręgu jej zainteresowań znalazła się także problematyka egzystencjalna — umieranie, śmierć, obecne z utworach *Klangor* (2019), *Trzysta* (2017), *53 oddechy* (2013), *Siedem wysp Conrada* (2007). Od przeszło trzech dekad, po założeniu fundacji Dziecko i Dźwięk, chętnie angażuje dzieci i młodzież do realizacji utworów¹⁶, zarówno w rolach wykonawców (wokalistów), jak i publiczności.

Lidia Zielińska (ur. 9 X 1953 roku w Poznaniu) ukończyła studia kompozytorskie pod kierunkiem Andrzeja Koszewskiego. Jest laureatką wielu

16 Utwory z udziałem dzieci to m.in. *Kalejdoskop-Passacaglia* na perkusję, przeźrocza i klaszczące dłonie, z 1987 roku, *Muzeum dźwięku* — żywa instalacja dla dzieci, z 1988 roku, *Muzyka terenów podmokłych* z udziałem publiczności dziecięcej, narratora, dyrygenta i taśmy, z 1993 roku, *To samo* — performance z 1988 roku, *Głosy* — performance z 1992 roku (wspólnie z Izabellą Gustowską), *Utwór o wszystkim* na perkusję i publiczność dziecięcą, z 1988 roku, *Slices of Music* — interaktywna instalacja dla dzieci, z 2013 roku, *Radomskie Pory Roku* na 40 gimnazjalistów, 2 flety, orkiestrę smyczkową i elektronikę, z 2015 roku, *Dźwiękowisko* — teatr muzyczny dla dzieci, z 1993 roku, *Nie podoba mi się to...* na głosy młodzieży, orkiestrę i elektronikę, z 2018 roku, *Pustynnienie* na orkiestrę, media elektroniczne, dzieci i przestrzeń, z 2020–2021 roku.

nagród na konkursach kompozytorskich, licznych publikacji i wykładów (dotyczących m.in. polskiej muzyki współczesnej, historii muzyki eksperymentalnej, tradycyjnej muzyki japońskiej). Specjalizuje się w muzyce elektroakustycznej, sztuce multimedialnej i ekologii dźwiękowej. Po przełomie 1989 była współzałożycielką Wydawnictwa Muzycznego BREVIS (1990), Fundacji Dziecko i Dźwięk (1991), kwartalnika „Monochord” (1993), Fundacji Przyjaciół Warszawskiej Jesieni (1998), Wielkopolskiego Towarzystwa Sztuk Pięknych „Zachęta” (2004), Polskiego Stowarzyszenia Muzyki Elektroakustycznej (2005) i innych.

W 2015 roku kompozytorkę zaproszono do współpracy w tworzeniu drugiej edycji projektu edukacyjnego, realizowanego przez Instytut Muzyki i Tańca w Warszawie w ramach programu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Zamówienia Kompozytorskie” zatytułowanego *Dźwiękowisko*, podczas którego zaprezentowano jej utwór *Radomskie pory roku* w wykonaniu Radomskiej Orkiestry Kameralnej i uczniów 10. Gimnazjum w Radomiu¹⁷.

Aby podkreślić wagę aspektu prewencyjnego, jaki niesie przekaz zawarty zarówno w utworze, jak i wielokrotnie artykułowany podczas prób z dziećmi, Zielińska w wywiadzie nagrany podczas kręcenia filmu o przedsięwzięciu powiedziała:

Dla mnie najistotniejsze jest działanie warsztatowe z dziećmi w tym utworze. To jest przecież w ich życiu czas, kiedy kształtuje się własne zdanie, własna postawa wobec świata. I nagle wkraczam ja, wkraczają moi pomocnicy prowadzący warsztaty i wiem, że my mamy pewną moc, że być może, jeśli nam się powiedzie, to dla nich, dla tych młodych ludzi będzie to inicjacja w dźwięk¹⁸.

Uwypukliła tym samym nie tyle ową „zabawę z dźwiękiem”, w którą młodzież angażuje się wydobywaniem go z niekonwencjonalnych

17 Pierwsza edycja *Dźwiękowiska*, z udziałem uczniów z XII Gimnazjum w Radomiu odbyła się 17–18 X 2014 roku, trzecią, z utworem *Mecz* Macieja Jabłońskiego, zrealizowano podczas warsztatów w dniach 3–8 X 2016 roku, z udziałem młodzieży V Liceum Ogólnokształcącego w Radomiu i Radomskiej Orkiestry Kameralnej pod dyktando Macieja Żółtowskiego.

18 www.youtube.com/watch?v=WUk7h8EFF24&t=197s [dostęp: 18.08.2021]

„instrumentów”, takich jak pompka od roweru czy balon, ile ideę, pracę nad własną postawą moralną, próbę zmiany postrzegania otaczającego świata. Zielińska skomponowała utwór, który miał spowodować „odkrycie procesu rodzenia się nienawiści”¹⁹.

Nie podoba mi się to...

Bezpośrednią inspiracją powstania *Nie podoba mi się to...* była refleksja kompozytorki dotycząca problemu uzależnienia dzieci i młodzieży od Internetu, a co gorsza rosnącej w nim mowy nienawiści, negatywnie na nich wpływającej. Tym razem do współpracy zaproszono Orkiestrę Symfoniczną Filharmonii Świętokrzyskiej pod dyrekcją Jacka Rogali oraz uczniów IV Liceum Ogólnokształcącego w Kielcach w ramach czwartej edycji *Dźwiękowiska*. Próby z wykonawcami, głównie z młodzieżą, trwały zaledwie cztery dni (po cztery godziny), a ich zwieńczeniem był koncert, który się odbył 16 marca 2018 roku w Filharmonii Świętokrzyskiej w Kielcach. W przygotowaniu młodzieży pomagała kompozytorce Anna Kwiatkowska (zaangażowana we wszystkie edycje projektu) oraz Mateusz Ryczek. W warsztatach najważniejsze nie były kwestie muzyczne, lecz ogólnowychowawcze, nauka współpracy w grupach, umiejętność wzajemnego słuchania się, poszukiwania kompromisu, nauka asertywności. Kompozytorce najbardziej zależało na tym, by w młodzieży rozwinąć świadomość mechanizmów powstawania nienawiści i agresji, by wzbudzić w nich poczucie odpowiedzialności za słowa umieszczane na forach internetowych. Entuzjastyczny odbiór utworu sprowokował kolejne wykonanie, 1 września 2019 roku. Tym razem odbyło się ono w Nowym Teatrze w Warszawie z udziałem uczniów II Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Batorego; partię orkiestry zredukowano do zespołu kameralnego, natomiast elektronika pozostała bez zmian²⁰.

19 Wywiad autorki tekstu z kompozytorką, przeprowadzony 7 IV 2021 roku.

20 Przy tej okazji kompozytorka komentowała: „Muzyka to nie tylko dźwięki i ich wewnętrzne relacje, ale też emocje, poglądy i przekaz artystyczny kompozytora i wykonawcy.

Utwór *Nie podoba mi się to...* pomyślany był jako spektakl dźwiękowy z udziałem głosów młodzieży, orkiestry, zapewniającej ciągłość muzycznej narracji, i elektroniki, realizowanej za pomocą stworzonego przez kompozytorkę oprogramowania. W ujęciu tematów inspiracją i głównym wzorem był podręcznik *Zakładki. Przeciwdziałanie mowie nienawiści w sieci poprzez edukację o prawach człowieka*, wydany przez Radę Europy w 2014 roku, oraz scenariusze zajęć stworzone przez Wędrówny Uniwersytet Dziecięcy — obie publikacje powstały w ramach programu Obywatele dla Demokracji. Praca nad powstawaniem dzieła trwała na przełomie 2017 i 2018 roku. Obsadę stanowią cztery grupy młodzieży w wieku 17–19 lat (po 15 osób w każdej grupie), dwóch solistów — elektroników zajmujących się reżyserią dźwięku i *live electronics*, oraz orkiestra symfoniczna w składzie: cztery flety, trzy klarnety, kontrafagot, cztery puzony, tuba, smyczki i perkusja (dzwonki, guiro, terkotka, gwizdek, bat, kotły, marakasy, wielki bęben, werble, tam-tam, talerze). W jednoczesnościowej kompozycji można wyodrębnić trzy warstwy: wokalną, której głównym zadaniem jest przekaz słowny (przesłanie), elektroniczną (wzmacniającą i dopełniającą przekaz) oraz orkiestrową, spełniającą rolę tła, choć czasem realizującą wyodrębnione odcinki oddzielające bloki tekstowe.

We wstępie pobrzmiewa krótka eksklamacja orkiestry, po której wokaliści kilkakrotnie powtarzają z rosnącą częstotliwością słowa mające najpierw imitować śmiech (na sylabach: hi, ha, he, ho, hu), a później odgłosy zwierząt, wraz z symultanicznie nagranyymi odgłosami na taśmie (zob. przykład 1):

W czasie warsztatów, będących immanentnym elementem cyklu, uczestnicy nie rozmawiają tylko o dźwiękach, technikach wykonawczych, ale przede wszystkim o poglądach [...]. Utwór w swojej idei nie dotyczy ingerencji dorosłych w świat dzieci [...]. Zajmuje się obserwacją i artystyczną prezentacją rozwoju agresji w człowieku jako członku grupy [...]. Wyraźnie podkreśla, że wszelkie konflikty (pomiędzy osobami, grupami społecznymi, społeczeństwami, partiami, stronnictwami, grupami etnicznymi, narodami, państwami) można zasadniczo sprowadzić do jednego powodu — braku sprzeciwu wobec agresji, braku narzędzi do tego sprzeciwu i odpowiadania agresją na agresję”. Zob. Dominik Puk, *O przeklinaniu wojny przez Lidę Zielińską. Dźwiękowisko V: Nie podoba mi się to...*, w: *Dzieci i doświadczenie wojny. Wiek XX i XXI*, red. Małgorzata Grzywacz i Małgorzata Okupnik, Poznań 2020, s. 287–288.

Przykład 1. Lidia Zielińska, *Nie podoba mi się to...*, t. 1–2 – wstęp²¹

Partitura in Do

NIE PODOBA MI SIĘ TO...
na głosy młodzieży, orkiestrę i elektronikę

I DON'T LIKE THIS...
for youth's voices, orchestra and electronics

(Dźwiękowisko V)

Lidia Zielińska
2017-18

♩ = 60

ca. 18"

Flauto piccolo

Flauti 1-3

Clarinetto in Si^b 1

Clarinetto in B^b 2

Clarinetto in Si^b 3 / Clarinetto basso

Contrafagotto

Trombone 1

Tromboni 2-4

Tuba

Batteria I

Batteria II

Batteria III

Batteria IV

Voci I

Voci II

Voci III

Voci IV

Live electronics

Violini I

Violini II

Viole

Violoncelli

Contrabassi

Nastro

© Lidia Zielińska 2017

21 Wszystkie przykłady нотowe pochodzą z partytury udostępnionej autorem a i tykutu przez kompozytorkę.

Po nich wokaliści wykonują liczne spółgłoski szczelinowe: ch, rz, sz, cz, układające się w słowo „chrząszcz” oraz głośne wdechy i wydechy przy wtórze nagranych na taśmie zgrzytów i skrzypień (przykład 2):

Przykład 2. Lidia Zielińska, *Nie podoba mi się to...*, t. 31–39 — spółgłoski szczelinowe w głosach

The score for Example 2 consists of five staves: voci I, voci II, voci III, voci IV, and live el. Each vocal staff shows a rhythmic pattern of notes with stems, corresponding to the syllables 'CHRZAAA' and 'SZ, CZ!'. Above the notes are arrows indicating breath control. The 'live el' staff shows a series of vertical lines representing electronic sounds. A 'Solo' box is located at the end of the vocal lines.

Obelgi, wyrażenie artykułowane przez grupy młodzieży (I: „głęb”, „ćwok”; II: „buc”, „burak”, „bufon”, „kretyn”; III: „żółtek”, „żydek”, „bam-bus”, „asfalt”, „kebab”) są rdzeniem utworu (przykład 3), zaś kulminację stanowią okrzyki solistów: I grupa — „Nie mówcie tak!” i IV grupa — „Nie podoba mi się to!”. Towarzyszą im odgłosy bijatyki i wystrzałów, odtwarzane z taśmy (przykład 4).

Przykład 3. Lidia Zielińska, *Nie podoba mi się to...*, t. 96–99 — obelgi artykułowane w głosach

The score for Example 3 consists of five staves: voci I, voci II, voci III, voci IV, and live el. Each vocal staff shows a rhythmic pattern of notes with stems, corresponding to the lyrics. The lyrics are: I: 'ĆWÓ - KI', 'GLA - BY!'; II: 'BUC', 'BU - RAK', 'BU - FON, KRE - TYN'; III: 'ZÓŁ - TEK, ZY - DEK, BAM - BUS, AS - FALT'; IV: 'KE - BAR, ZÓŁ - TEK, ZY - DEK, BAM - BUS'; and a final line: 'AS - FALT, KE - BAR, ZÓŁ - TEK, ZY - DEK'. The 'live el' staff shows a series of vertical lines representing electronic sounds. 'Solo' markings are present at the end of the vocal lines.

Przykład 4. Lidia ZIELIŃSKA, *Nie podoba mi się to...*, t. 104–106 — kulminacja utworu

The score for Example 4 shows four vocal parts (voci I-IV) and live electronics (live el) for measures 104-106. The lyrics are "NIE MÓWICZE TAK!" and "NIE PODOBA MI SIĘ TO". The vocal parts are mostly silent, with some rhythmic markings (HY) and a "Solo" instruction. The live electronics part has two "Solo" instructions. A dynamic marking P_0 and a decaying line labeled "YYY..." are present in the upper right.

Interesujący jest dialog puzonu z grupą dziewcząt, naśladujących odgłosy mowy wydobywane podczas kłótni, mający imitować sprzeczkę (jednak bez użycia konkretnych słów), melodykę wypowiedzianych zdań w formie, jak to określiła sama kompozytorka, coraz bardziej agresywnej „pyskówki” (przykład 5):

Przykład 5. Lidia ZIELIŃSKA, *Nie podoba mi się to...*, t. 131 — dialog głosów żeńskich i puzonu

The score for Example 5 shows percussion (perc I-IV) and woodwinds (tutti) for measure 131. The percussion parts have detailed performance instructions: "3-4 krótkie energiczne mowy punktujące 'wypowiedz' głosu i puzonu, np.:" followed by specific techniques like "damp", "squeal on membrane", "brush on rim", "plastic on cup", "drum", "brush on rim (ge.)", "snare", "tam-tam", and "plastic on cup". The woodwind part has instructions: "ca 18°", "[mi 2-4 optional!!!]", "con sord.", and "[2-4]imitować / puzon, 12°-14°".

Kompozycję wieńczą glissanda w kierunku opadającym w wykonaniu tutti głosów młodzieży i smyczków. Ten descendentalny kierunek linii melodycznej może sugerować rezygnację, zwątpienie, upadek nadziei, brak wiary w poprawę sytuacji związanej z nadużyciami w sieci i szerzącym się w niej hejtem. Może stanowić demonstrację smutku i rozpacz.

A zatem warstwą najistotniejszą w utworze jest warstwa wokalna. Ze względu na zawarty w niej przekaz słowny, będący formą sprzeciwu, niezgody na mowę nienawiści szerzącą się w Internecie, na niej właśnie skupiona została tu uwaga analityczna. Zauważyć jednak trzeba, że w warstwie orkiestrowej pojawiają się odcinki, w których prym wiodą instrumenty dęte, wykonujące liczne glissanda i tryle, oraz synkopujące instrumenty smyczkowe, towarzyszące wokalistom wykrzykującym inwektywy. Natomiast warstwa elektroniczna, czyli odgłosy nagrane na taśmę, mają wzmacniać warstwę wokalną na wiele sposobów: po pierwsze poprzez odtwarzanie nagranych wcześniej głosów młodzieży (np. śmiechu), po drugie — dodanie np. do śmiechu w partii wokalnej odgłosów owadów i innych zwierząt (much, trzmieli, cykad, psów, małp, hieny) i po trzecie — wzmocnienie treści przekazu odgłosami nagranyymi na taśmę, odtwarzającymi odgłosy wystrzałów i spadających bomb, mających pobudzić wyobraźnię słuchacza i przekonać go, że nienawiść często jest źródłem wybuchu wojen.

Zarówno kompozycja Lidii Zielińskiej, jak i poprzedzające wykonania warsztaty prowadzone z licealistami są niezwykle cenne nie tylko z punktu widzenia wykonawstwa dzieła artystycznego, ale także oddziaływania edukacyjnego, psychologicznego i społecznego. Kompozytorka, głęboko poruszona agresją rozprzestrzeniającą się w sieci, pragnęła swym dziełem rozwinąć i w młodych ludziach, i w społeczeństwie (odbiorcami dzieła nie była jedynie młodzież) świadomość procesów biorących udział w powstawaniu agresji, nienawiści oraz uświadomić, jakie skutki one wywołują. Autorka twierdzi, że rozpoczynając warsztatową pracę, miała do czynienia z zupełnie innymi ludźmi niż podczas finałowej realizacji dzieła, zarówno ze względu na rozwój umiejętności muzycznych czy czytania nut i partytury, jak i w zakresie światopoglądowym. Skutek zamierzony przez Lidię Zielińską został osiągnięty, być może w skali mikro (z uwagi na zasięg obejmujący kilka polskich miast), ale przecież — jak twierdził Konfucjusz — „tysiącmilowa podróż zaczyna się od pierwszego kroku”. W ślad za kompozytorką winni iść wszyscy ci, którym zależy na dokonaniu zmiany z postępującej cywilizacji cyberprzemocy w cywilizację szacunku i odpowiedzialności za słowa.

BIBLIOGRAFIA/BIBLIOGRAPHY

- Doświadczenie społeczeństwa — muzyka, obraz, media*, red. Agnieszka Kampka, Warszawa 2019.
- Katarzyna Garwol, *Mowa nienawiści wśród dzieci i młodzieży*, w: „Edukacja — Technika — Informatyka” 2019 nr 3, s. 158–163.
- Sergiusz Kowalski, Magdalena Tulli, *Zamiast procesu. Raport o mowie nienawiści*, Warszawa 2003.
- Barbara Jabłońska, *O społecznym charakterze muzyki. Szkic socjologiczny*, „Pogranicze. Studia Społeczne” 2018, t. XXXIV, s. 113–128.
- Magdalena Łabik, *Mowa nienawiści wśród młodzieży*, <http://www.malyindywidualista.com.pl/artukul/mowa-nienawisci-wsrod-mlodziezy,537> [dostęp 17.08.2021].
- Zapobieganie i przeciwdziałanie cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży*, raport opublikowany 12 IX 2017 przez NIK, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,15249,vp,17730.pdf> [dostęp 8.08.2021].
- Dominik Puk, *O przeklinaniu wojny przez Lidę Zielińską. Dźwiękowisko V: Nie podoba mi się to...*, w: *Dzieci i doświadczenie wojny. Wiek XX i XXI*, red. Małgorzata Grzywacz i Małgorzata Okupnik, Poznań 2020, s. 279–296.
- Żaneta Rachwaniec-Szczecińska, *Cyberbullying — współczesne oblicze przemocy*, <https://web.swps.pl/strefa-psyche/blog/relacje/2180-cyberbullying-wspolczesne-oblicze-przemocy> [dostęp: 8.08.2021].
- Ewa Ryłko, *Jak mówić o przestępstwach z nienawiści?*, w: *Przemoc motywowana uprzedzeniami. Przestępstwa z nienawiści*, red. Anna Lipowska-Teutsch i Ewa Ryłko, Warszawa 2007, s. 11–12.
- Emilia Szymczak, *Hejting jako przykład współczesnego zagrożenia w przestrzeni społecznej*, Poznań 2015.
- Ustawa z dnia 6 VI 1997, Kodeks Karny art. 257.
- Sabina Waluś, *Bezpieczeństwo dzieci w Internecie*, w: *Humanistyka i nauki społeczne. Doświadczenia, konteksty, wyzwania*, red. Klaudia Pujer, t. 1, Wrocław 2017, s. 65–76.
- Daniel Zero, *Cybersuicydologia — nowe techniki a samobójstwo*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2021 nr 1, s. 35–51.

BIOGRAM

Iwona Świdnicka — doktor habilitowany sztuki; adiunkt w Katedrze Teorii Muzyki, teoretyk muzyki. Autorka jedynej polskojęzycznej książki o symfonice Rachmaninowa (*Rachmaninow — symfonik nieznanym*); recenzentka publikacji naukowych. Absolwentka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Akademii Muzycznej im. Moniuszki w Gdańsku; Zarządzania i Marketingu na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim oraz University of Minnesota w Stanach Zjednoczonych. W 2006 ukończyła Podyplomowe Studia Teorii Muzyki w Akademii Muzycznej im. F. Chopina w Warszawie. W 2007 otrzymała nagrodę Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Zasłużony dla Kultury Polskiej”. Od 2012 adiunkt w Katedrze Teorii Muzyki na Wydziale Kompozycji, Dyrygentury i Teorii Muzyki Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie. Zajmuje się teorią muzyki, a w szczególności analizą dzieła muzycznego w ujęciu interdyscyplinarnym oraz twórczością kompozytorów współczesnych. Dorobek naukowy dr Iwony Świdnickiej stanowią publikacje prac wydanych przez m.in. UMFC w Warszawie, UAM w Poznaniu, KUL w Lublinie, AM we Wrocławiu, AM w Katowicach, SGEM w Wiedniu oraz artykuły w czasopismach naukowych.

BIOGRAM

Iwona Świdnicka — holder of a postdoctoral degree in arts, music theorist. Author of the only Polish-language book about Rachmaninoff's symphonies, *Rachmaninow — symfonik nieznanym* [Rachmaninoff — an unknown symphonist]; reviewer of scholarly publications. Graduate of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Academy of Music in Gdańsk (conducting), Fryderyk Chopin University of Music in Warsaw (theory of music), Management and Marketing Faculty, University of Warmia and Mazury, and University of Minnesota (master of public affairs). In 2006 she completed her post-graduate studies at the Faculty of Composition, Conducting and Theory of Music, Fryderyk Chopin University of Music. In 2007 she received an award for services to Polish culture from the Minister of Culture and National Heritage. Since 2012 she has been a lecturer at the Fryderyk Chopin University of Music, focusing in her work on music theory, especially interdisciplinary analysis of musical works and the oeuvres of contemporary composers. Iwona Świdnicka's academic achievements include papers published by the FCUM in Warsaw, Adam Mickiewicz University in Poznań, Catholic University of Lublin, Wrocław Academy of Music and Katowice Academy of Music, SGEM in Vienna, as well as articles in scholarly journals.

STRESZCZENIE

„*Nie podoba mi się to...*”, czyli problematyka społeczna w twórczości Lidii Zielińskiej

O Lidii Zielińskiej napisano, że jest „mistrzynią łączenia klasycznych instrumentów z elektroniką”, jednak równie właściwym byłoby stwierdzenie, że od kilku lat jest także mistrzynią łączenia/wiązania swych kompozycji z ważnymi problemami społecznymi, takimi jak: mowa nienawiści, zanieczyszczenie i degradacja planety, nierespektowanie praw kobiet, dzielenie społeczeństw z powodów politycznych czy problematyka odchodzenia, śmierci, zbierającej swe żniwo z coraz większym ostatnio natężeniem. Artykuł dotyczy w szczególności dzieła Lidii Zielińskiej pt. *Nie podoba mi się to* z roku 2018, dotykającego trudnego problemu społecznego, jakim jest rosnąca agresja, rozprzestrzeniająca się m.in. w mediach społecznościowych, będąca źródłem tragicznych wydarzeń, tj. samobójstw młodych ludzi, piętnowanych, wykluczanych i ośmieszanych przez rówieśników. Kompozytorka, głęboko poruszona tym problemem, pragnie swym utworem rozbudzić w młodych ludziach oraz w społeczeństwie świadomość istnienia procesów biorących udział w powstawaniu agresji i nienawiści oraz uświadomić odbiorcom, jakie skutki mogą te negatywne zjawiska wywołać.

SŁOWA KLUCZOWE Lidia Zielińska, mowa nienawiści, hejt

ABSTRACT

“*I don't like it...*” That Is Social Issues in the Work of Lidia Zielińska

Lidia Zielińska is said to be “a master of combining classical instruments with electronics”, but it would be equally appropriate to say that for several years she has also been a master of combining/associating her compositions with important social problems such: hate speech, pollution and degradation of the planet, failure to respect woman's rights, dividing societies for political reasons or the issue of leaving, death taking its toll with increasing intensity recently. This article concerns a work *I do not like it* by Lidia Zielińska from 2018, which touches on a particularly difficult social problem, which is the growing aggression spreading, among others, in social media, having tragic consequences in the form of suicides of young people, stigmatized, excluded and ridiculed by their peers. The composer, deeply moved by this problem, wants to develop, in young people, but also in society in general, the awareness of the processes involved in the emergence of aggression, hatred and the awareness of what effects they can cause.

KEYWORDS Lidia Zielińska, hate speech, hate